

27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ'NİN KONYA BASININDAKİ YANSIMALARI¹

Öğrt. Melek NALBANTOĞLU
Afyonkarahisar Cumhuriyet Lisesi
Bilim Uzmanı
meleknalbant@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Fehmi AKIN
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü
fakin@aku.edu.tr tr

Özet

Çalışmada 27 Mayıs Askeri Müdahalesi'nin Konya basınına yansımaları incelenmiştir. Bu yansımaların değerlendirilebilmesi için Türkiye'nin çok partili hayata geçiş süreci, Demokrat Parti'nin iktidarı ve askeri müdahaleye ortam hazırlayan gelişmeler, tarihsel gelişim açısından ele alınmıştır. Konya basını temel olarak ele alınmış, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi karşısında Konya basınının nasıl bir tutum takındığı ve kamuoyu oluşturmadaki gücü ortaya konmuştur. 1960 ve 1961 yıllarına ilişkin Konya basınının incelenmesi sonucunda; basının Konya'da kamuoyu oluşturmada etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: 27 Mayıs Askeri Müdahalesi, Konya basını, Demokrat Parti

THE REFLECTIONS of THE 27th MAY MILITARY INTERVENTION on KONYA PRESS

Abstract

In this study, the reflections of 27th May Military intervention on the Konya Press were researched. In order to appreciate these reflections, the process of Turkey's multi-party life and the power of Democrat Party and the developments which caused the military intervention were all taken up in the light of historical developments. Local press in Konya was fundamentally taken up, their attitudes towards the 27th May military intervention. Their power of forming public opinion were all put forward. As a result of this study which includes the years 1960-1961 it was seen that local press in Konya was effective in forming public opinion.

Key Words: 27th May Military Intervention, Konya press, Democrat Party

¹ Bu çalışma ilk yazarın Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2008 yılında tamamlanan aynı başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Demokrat Parti'nin (DP) iktidara gelişi çok partili idareye geçiş açısından bir dönüm noktasıdır. Ancak bu dönemin çeşitli sebeplerle askeri bir müdahaleler ile sona ermesi demokrasi tarihimiz açısından önemli bir olaydır.

Bu çalışma, 1960-1961 yıllarını kapsamaktadır. Bu yıllarda Konya yayın hayatındaki başlıca gazeteler olan Yeni Konya, Yeni Meram, Öz Demokrat Konya, Işık, gazetelerinin askeri müdahaleden önce ve sonra izledikleri tutum, takındıkları tavır ele alınmıştır. Esas dikkate değer nokta Konya'da yerel gazeteciliğin içinde bulunduğu durum ve kamuoyu oluşturmada Konya basınının gücüdür. Yerel basının bu dönemde Konya'nın düşünce hayatının şekillenmesinde, askeri müdahaleden yana bir tavır sergilenmesinde önemli bir rol oynadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. İletişim araçlarının bugünkü hızında olmadığı bir dönemde yerel basının kamuoyu oluşturmada büyük bir güce sahip olduğu düşünülebilir.

Gazetelerde yer alan askeri müdahale ve sonrasında ortaya çıkan siyasi yapı ile ilgili haberler belli bir sistem içinde incelenmiştir. Gazetelerde yer alan ve kamuoyu oluşturmada etkili olan makaleler konu ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Buradaki amacımız, gazetelerin özellikle başyazar ve yazarlarının kamuoyu oluşturmadaki etkilerini ortaya koymak olmuştur.

1. TÜRKİYE'DE ASKERİ MÜDAHALELER VE 27 MAYIS

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar demokrasiyi koruma ve geliştirme görevini askerlerin üstlendiği varsayımı vardır. Çok partili hayata geçişle birlikte her 10 yılda bir askeri müdahale yaşanmıştır. Bunlar 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri müdahaleleridir. Artık askeri müdahale geleneği sona erse de gün geçmiyor ki basından benzer girişimler ile ilgili bir haber duyulmasın. En kötü demokrasinin bile diktatörlüklerden iyi olduğu, askeri müdahalelerin modern çağda toplumları, ekonomik ve sosyal alanda geriye götürdüğü yaşanan tecrübelerden çıkarılabilecek bir sonuçtur. Cumhuriyet tarihinin ilk askeri müdahalesi olan 27 Mayıs dünyada yapılan diğer askeri müdahalelerden farklı olarak demokrasiyi kaldırmak için değil demokrasiyi işletmek iddiasıyla yapılmıştır. Tek parti döneminin getirdiği alışkanlıklardan DP'nin de kurtulamayışı karşısında askerler demokrasiyi koruma ve geliştirme görevini üstlenerek yönetimi ellerine almışlardır.

27 Mayıs Askeri Müdahalesi için bakış açısına göre ihtilal, inkılap, devrim, darbe gibi değişik adlar verilmiştir. Hikmet Özdemir, 27 Mayıs'ın Kurtuluş Savaşı anlamında bir ihtilal olmadığını, siyasi iktidarın bir sınıftan ötekine geçmesi anlamında devrim olmadığını fakat, gerçekleşmesinde geniş çevrelerin desteği olduğu için darbe olarak ta görülmemesi gerektiğini belirtmiştir.² Sina Akşin ise 27 Mayıs'ı Atatürk ve İnönü'nün kurdukları demokrasi temellerini genişletip

² Hikmet ÖZDEMİR, "Siyasal Tarih 1960-1980", Türkiye Tarihi 4, (Ed. Sina AKŞİN), 2. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 1990, s.194.

pekiştirdiği, sosyal devlet anlayışını ve çeşitli kurumları getirdiği için darbe olmasının yanında devrim olarak kabul etmiştir.³ Müdahaleyi gerçekleştiren subaylar arasında da bu konuda fikir birliği yoktur. “27 Mayıs bir hükümet darbesi midir, yoksa bir inkılâbın başlangıcı mıdır?” Hükümet darbesi diyenlerin adil bir seçim kanunu ile yapılacak seçimlerde iktidarın kazanan partiye verilmesi gerektiğini düşünenler olduğu, inkılap diyenlerin ise en az dört sene ordunun yönetimi elinde tutması gerektiğini aksi takdirde demokratik rejime ulaşılamayacağını savunanlar olduğu iddia edilmiştir.⁴ 27 Mayıs'ın bir darbeden kısa bir süre içinde hızla bir ihtilale dönüştüğünü iddia eden Şevket Süreyya Aydemir ise, aynı zamanda hareketin başlangıcında lider eksikliğinin ve programlarının olmadığını da belirtmiştir.⁵ Bütün bu değerlendirmelere rağmen 27 Mayıs askeri bir müdahale özelliği taşımıştır. 25 Ekim 1961'de yapılan genel seçimlere kadar olan dönem Milli Birlik Komitesi (MBK) dönemidir. Bu dönemde bir yandan DP'liler yargılanırken diğer yandan da Kurucu Meclis eliyle yeni Anayasa hazırlanmıştır. Bunlar yaşanırken orduda ve üniversitelerde girilen tasfiye de dikkat çekicidir.⁶

2. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ'NİN KONYA BASININDAKİ YANSIMALARI

27 Mayıs'tan sonra Konya basınında yaşananlara geçmeden müdahaleden önceki durumu incelemek karşılaştırma yapabilme imkanı vereceği için önemlidir.

2.1. 27 Mayıs Öncesi Konya Basını

1960 yılının Ocak ayından itibaren Konya basını incelendiğinde, 4 Ocak tarihli bir Konya gazetesinde Başbakan Adnan Menderes'in Adana gezisi haberi bulunmaktadır. Başbakanın büyük bir tezahüratla karşılandığı, muazzam bir kalabalık olduğu bu sebeple başbakanın arabasının 3 km'lik yolu bir saatte alabildiği ve bir konuşma yaptığı yazılmıştır. Menderes'i 150 bin kişinin karşıladığı ve Adana'daki faaliyetleri haberi yer almıştır.⁷

Başbakan'ın yurt içi gezileri ve bu gezilerden halkın duyduğu memnuniyetini içeren haberlere sıkça rastlanmaktadır. Yeni Meram gazetesinde, Menderes'in Kırşehir ve Uşak gezileri, bu geziler dolayısıyla bu illerin şehir, kasaba ve köylerindeki bir çok vatandaşın memnuniyeti ve parti teşkilatlarından gönderilen yüzlerce telgrafta duyulan memnuniyet belirtilmiş ve vatandaşların Başbakanı sabırsızlıkla bekledikleri ifade edilmiştir.⁸ Yeni Konya gazetesinde

³ Sina AKŞİN, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, 3. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara, 1998, s.245.

⁴ Ümit ÖZDAĞ, *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 1997, s.353.

⁵ Şevket Süreyya AYDEMİR, *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, 6. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.313-315.

⁶ ÖZDEMİR, a.g.e., s.197-200.

⁷ Yeni Konya, Yeni Meram, 4 Ocak 1960, s.1.

⁸ Yeni Meram, 31 Ocak 1960, s.1

DP'nin 15 yaşında olduğu haberi çerçevede içinde verilmiş ve siyasi geçmişi hakkında bilgi verilmiştir.⁹

Başbakanın radyodaki konuşması sebebiyle yazılan yazıda hükümet ağzından millete duyurulan gerçeklerin Konya'da şükranla karşılandığı belirtilmiştir. Muhalefetin hareketini iftira metotları içinde yönetilen bir taarruza benzeten gazete, Başbakan tarafından vatandaşların hakemliği önünde milli birliğe davet etmesini saygıyla karşılamının görev olması gerektiğini belirterek¹⁰ iktidardan yana olan tutumunu ortaya koymuştur.

“Başvekil Yakında Konya'ya Geliyor.” haberinde bakanlarla birlikte Konya'ya gelecek olan Başbakan'ın ziyaretinin şubat ayında gerçekleşeceği ve şehrin imarı ile ilgili bir ziyaret olduğu belirtilmiştir.¹¹ Konya'nın 24 köyünde yapılan Muhtar Seçimleri sonuçları ile ilgili bir haber verilmiştir. Haberde DP'nin seçime katılan 24 köyün tamamında muhtar seçimini kazandığı haberi verilmiştir.¹² Gazetede DP'yi destekleyen haberlere sıkça yer verilmiştir.

CHP İl Kongresi'nin yapılacağı haberinde İsmet İnönü'nün önemli bir konuşma yapacağı haberi küçük bir yazı ile duyurulmuştur. Aynı tarihli gazetede İnşaat İşçileri Sendikası Konya Bölgesi Kongresi nedeniyle Başbakana çekilen başlılık telgrafına Başbakan'ın verdiği cevap ve teşekkür haberi yer almıştır.¹³ Muhalefet ile ilgili haberler gazetede fazla yer tutmazken, iktidar ile ilgili haberlere geniş yer ayrılmıştır.

İktidarın görüşlerine geniş yer veren Konya gazeteleri muhalefetin eleştirilerine fazla yer vermemişlerdir. Yine Konya Milletvekili Himmet Ölçmen'in Malatya DP Kongresi'nde “Millet reyini ile geldik, söz yine milletindir.” demek suretiyle gerekirse yine milletin oylarıyla gidecek olan bir parti olduklarını söyleyerek muhalefetin olumsuz ve yıkıcı propagandasını eleştirdiği haberi ile gazete taraflı tutumunu sürdürmüştür. Bu seçimlerde hile yapılacağı iddialarına karşılık hileli diye anılan 1946 seçimleri hatırlatılarak muhalefetin herkesi kendisi gibi zannettiği yazılmıştır.¹⁴

Mayıs ayı boyunca yerel gazeteler sürekli olarak Menderes'in Konya ziyaretini işlemişler, Başbakanı Konya'da görmekten duyacakları memnuniyeti ifade etmişlerdir: Gazeteler konuyu “Konya Yarın Tarihi Bir Gün Yaşayacak.”¹⁵, “Başvekil Cuma Günü Şehrimize Geliyor.” başlıklarıyla duyurmuşlardır. Eskişehir'den uçakla Konya'ya geleceği bildirilen Adnan Menderes'in hava meydanında karşılanacağı ve Konya Hemşehriliği ve Reisliği beratı takdim

⁹ Yeni Konya, 8 Ocak 1960, s.1.

¹⁰ Işık, 22 Ocak 1961, s.1

¹¹ Yeni Konya, 25 Ocak 1960, s.1.

¹² Yeni Meram, 3 Şubat 1960, s.1.

¹³ Yeni Konya, 6 Şubat 1960, s.1.

¹⁴ Yeni Meram, 3 Nisan 1960, s.1.

¹⁵ Işık, 24,26 Mayıs 1960, s.1.

edileceği bildirilmiştir.¹⁶ Başbakanı görmek amacı ile çevre yerleşimlerden on binlerce vatandaşın akın halinde şehre gelmeye başladıkları ifade edilmiştir. Başbakan'ın Konya'da önemli bir konuşma yapacağı haberi de yer almıştır. Haberin devamında karşılama töreninin nasıl yapılacağı, hava alanına protokolün gideceği, halkın hükümet meydanında yer alacağına kadar ayrıntılara yer verilmiştir. Başbakan'ın kalacağı 2-3 gün içinde Sille Barajı'nın açılışı, 60.000 tonluk silonun açılışı, Kolej ve Kız Enstitüsünün temel atma töreni ve ilçeleri ziyareti şeklinde duyurulmuştur.¹⁷ Şehrin sıcak bir karşılama faaliyeti içinde bulunduğu, çeşitli kurumlar tarafından taklar kurulduğu, duyulan sevgi ve bağlılığın işareti olarak yüzlerce döviz hazırlandığı, bu işler için 400 kişinin görevlendirildiği açıklanmıştır. Ayrıca bütün Konya milletvekillerinin Konya'ya geldikleri, valilik tarafından yapılacak karşılama programı duyuru olarak gazetede yer almıştır.¹⁸

2.2. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi Sonrasında Konya Basını

27 Mayıs Askeri Müdahalesi'nden sonra gazetelerin tutumlarında belirgin bir değişiklik olmuştur. Gazeteler övgü ile haberler verdikleri DP hakkında olumsuz bir tutum içine girmişlerdir. Bu gazetelerin 27 Mayıs Askeri Müdahale öncesinde ve sonrasında sahipleri ve sorumlu müdürleri şöyledir: Yeni Meram gazetesinin sahibi ve yazı işlerinden sorumlu müdürleri aynı kişilerdir değişiklik olmamıştır: Sahibi Ahmet Bahçivan ve yazı işlerinden sorumlu müdür M. Yalçın Bahçivan'dır. Yeni Konya gazetesinin sahibi M. Naci Gücüyener ve sorumlu müdürü Ünal Gücüyener'dir. Bu gazetenin kadrosunda değişiklik olmamıştır. Yeni Konya gazetesi 1 Haziran 1960 tarihinde kuruluş yıldönümünde yeni yazarları kadrosuna aldığını duyurmuştur. Öz Demokrat Konya gazetesinin sahibi Hasan Gücüyener ve yazı işleri müdürü Sadettin G. Elgin'dir. Ancak yazı işleri müdürü 1 Haziran 1960 tarihinden itibaren değişmiştir. Yeni yazı işleri müdürü Birol Yüksel olmuştur. Işık gazetesinin kadrosunda bir değişiklik olmamıştır. Sahibi M. Ali Başstav ve yazı işleri müdürü B. Sıtkı İner'dir. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi'nden sonra yayın hayatına başlayan Zaman gazetesinin sahibi CHP Konya İl Yönetim Kurulu Başkanı Samet Kuzucu ve yazı işleri müdürü A. Rıdvan Bülbül'dür. Gazetenin yazı işleri müdürü 10 Temmuz 1960'tan itibaren Erdoğan Bakkalbaşı olmuştur.

Askeri Müdahalenin yapıldığı 27 Mayıs günü Konya gazetelerinin ilk sayfalarında Başbakan Menderes'in Konya ziyareti ile ilgili haberlere geniş yer ayrılmıştır. Yeni Meram'da "Aziz Başvekilimiz Bugün Konya'yı Şerefliendirecek"¹⁹, Öz Demokrat Konya Gazetesi'nde "Konya Müstesna Bir Gün Yaşüyor. Bugün Milletimizin Gözbebeği Büyük Menderes'i Sevinç ve Heyecanla Bağrımıza Basıyoruz."²⁰ şeklinde duyurmuştur. Yeni Konya ise konuyu "Başvekilimiz Bugün

¹⁶ Yeni Konya, 25 Mayıs 1960, s.1.

¹⁷ Yeni Meram, 25, 26 Mayıs 1960 s.1; Yeni Konya, 26 Mayıs 1960, s.1.

¹⁸ Öz Demokrat Konya, 26 Mayıs 1960, s.1.

¹⁹ Yeni Meram, 27 Mayıs 1960, s.1.

²⁰ Öz Demokrat Konya, 27 Mayıs 1960, s.1.

Şehrimizde. On binlerce Konyalı Menderes’i Aralarında Görmenin Sevinci İçinde” başlıklarıyla haber vermiştir.²¹ Bu gazetelerden farklı olarak Işık gazetesi Askeri Müdahaleyi ilk haber veren gazete olmuştur: “Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Başardığı Milli İnkılâp. Güvendiğimiz Silahlı Kuvvetlerin Sesi” Aynı gazetede MBK’nın 6 ve 12 numaralı tebliğleri yer almıştır. Başka bir haberde de Menderes’in Kütahya yolunda yakalandığı haberi verilmiştir.²²

26 Mayıs’a kadar hükümet ile ilgili olumlu yazılar yazan gazetelerin müdahaleden bir gün sonraki manşetleri ve ilk sayfaları dikkat çekmiştir. Sanki gazeteler bir gün önceki gazeteler değildir. Müdahalenin ertesi günü Konya gazeteleri bu olayı geniş şekilde ele almışlardır. “Türk Silahlı Kuvvetleri Memleket İdaresini Ele Aldı.”, “26 Mayıs 1960 Gecesi Saat 24.00’den İtibaren Bütün Yurtta Askeri İdare Kuruldu.”, “MBK’nin Tebliğleri”, “TSK Bütün Yurtta Duruma Hakim”.²³

Gazetelerin yayınladığı tebliğlerde 27 Mayıs 1960’tan itibaren uyulacak kurallar, vatandaşların sokağa çıkabilecekleri, ancak genel caddelerde toplanmamaları, memurların mesaiye başlamaları, asayişin garnizon komutanları tarafından sağlanacağı, Türk Milleti’nin mülki ve askeri makamlara yardımcı olmaları TSK Başkomutanı MBK Başkanı Org. Cemal Gürsel imzası ile duyurulmuştur. Tebliğler gazetelerin ilk sayfalarında yer almıştır.²⁴

29-30 Mayıs 1960 tarihli gazetelerde yeni hükümet kurulduğu ilan edilerek üyelerinin isimleri çerçeve içinde verilmiştir. 27 Numaralı tebliğe göre Hükümet üyelerinin hiçbir parti ile ilişkisi olmayan tarafsız kimselerden kurulduğu bildirilmiştir.

“Sabık İktidarın Yarıda Kalan Tertibi” başlıklı haberde İstanbul’da eski iktidar mensuplarına ait olduğu bildirilen 7 bin silahın, asker elbisesinin, depoların bulunduğu, bu silahlarla yüz binlerce kişinin tutuklanıp öldürüleceği iddia edilmiştir. Haberin devamında eski iktidar sahipleri “şaşırmış diktatör” olarak nitelendirilip halk ile ordu arasındaki kardeşlik bağlarının koparılmasının hedeflendiği belirtilmiştir.²⁵ Aynı gazetenin 24 Mayıs 1960 tarihli sayısında Başbakan’dan Konya’ya yapacağı ziyaret ile ilgili olarak Konya’yı şerefliendireceği haberini memnuniyet duyguları ile ifade etmesi, dikkat çekici bir tutum değişikliği olarak değerlendirilebilir. Başka bir haberde de Menderes’in Konya’ya yapacağı ziyaret için hazırlanan takların askeri birlikler tarafından kaldırıldığı, bu ve diğer hazırlıklar için 500 bin liralık masraf yapıldığı, karşılama günü için çevre yerleşim yerlerinden kamyonlarla getirilenlere 15’er lira para ödendiği de iddia edilmiştir.

²¹ Yeni Konya, 27 Mayıs 1960, s.1.

²² Işık, 27 Mayıs 1960, s.1.

²³ Yeni Meram, Yeni Konya, Öz Demokrat Konya, Işık, 28 Mayıs 1960, s.1.

²⁴ Yeni Meram; Yeni Konya.; Öz Demokrat Konya; Işık, 28, 29 Mayıs 1960, s.1.

²⁵ Işık, 30 Mayıs 1960, s.1.

“Günaydın” adlı köşede Konya'nın değerli şahsiyetlerinden Fevzi Halıcı “Selam Sana Mehmetçik” başlıklı yazısında 27 Mayıs'ta gerçekleşen olayı yediden yetmişe halkımızın arzuladığı demokrasi anlayışını, gerçek vicdan, basın, söz, yazı ve konuşma hürriyetinin gerçekleştiği, mutlu bir geleceği müjdeleyen kahraman ordumuza şükranlarını bildirmiştir.²⁶ Bu yazıdan da müdahaleye sıcak bakıldığı anlaşılmaktadır.

“Şanlı Ordumuza Gençliğin Şükranı” haberinde, önceki gün ordu için büyük sevgi gösterileri yapıldığını, Konyalı Yüksek Tahsil Gençliğinin Garnizon Komutanını ziyaret ederek şükran ve minnetlerini bildirdikleri haberi yer almıştır. Habere göre millet ordunun müdahalesinden oldukça memnundur.²⁷ Aynı haber başka bir gazetede “Yüksek Tahsil Gençlerinin Orduya Karşı Asil Bir Jesti” başlığıyla duyurulmuştur.²⁸

Yeni Konya gazetesinin başyazısında 1954'ten bu yana genç demokrasinin her gün kötüye gittiği, özgürlüklerin kısıtlandığı, hırslı politikacıların kötü yönetiminin görmezlikten gelinmesinin imkansız olduğu, politikacıların sözlerinde durmadığı, gençliğin tepkisinin görmezden gelindiği, düşmanlar için hazırlanan silahların gençlere yöneltildiği, gençlerin bu uğurda şehit olduğu, olayların boyutlarının büyüdüğü, bunun üzerine Türk ordusunun asil subaylarının duruma müdahale ettiği, 27 Mayıs 1960'ta gözünü iktidar hırsı bürüyenlere, Türk Milleti'nin özgürlüğü ile oynayanlara büyük bir ders verildiği yazılmıştır. Yazı “Yaşa, Varol Türk ordusu, Sana Her Zaman Olduğu Gibi İnanıyoruz, Güveniyoruz.” sözleriyle bitirilmiştir. Aynı sayfada yer alan başka bir haberde DP iktidarına ilk başkaldıran Rüştü Özal ve Muammer Obuz'un yazılarına yakında gazetede yer verileceği belirtilmiştir.²⁹

Askeri müdahale için Ankara'ya giden askeri birliğin Konya'ya dönmesi ile ilgili olarak verilen “Millî İnkılâp Kahramanları Bugün Geliyor. Konya Yine Bayram Havası Yaşayacak. Ankara'da Millî İnkılâp Hareketine Katılan Mehmetçikleri Layık Oldukları Şekilde Karşılıyoruz.”³⁰ haberinde sevinç ifadeleri yer almıştır. Konya'dan Ankara'ya giden Mehmetçiklerin şehre dönüşü haber verilmiştir. “Millî İnkılâp hareketinden önce harekete iştirak etmek için garnizonumuzdan bir tabur asker Ankara'ya gitmiştir. Millî İnkılâbımızın başarılmasında büyük rol oynayan kahraman Mehmetçiklerimiz bugün tekrar şehrimize gelecektir.” Karşılama için valilikçe bir program hazırlandığı ve şehrin değişik yerlerine taklar kurulduğu bildirilmiştir.³¹ Birliğin şehre gelmesinden önce

²⁶ Fevzi HALICI, “Selam Sana Mehmetçik”, Öz Demokrat Konya, 30 Mayıs 1960, s.1.

²⁷ Yeni Meram, 31 Mayıs 1960, s.1.

²⁸ Yeni Konya, 31 Mayıs 1960, s.1.

²⁹ Yeni Konya, 1 Haziran 1960, s.1.

³⁰ Yeni Konya, 1 Haziran 1960, s.1.

³¹ Öz Demokrat Konya, 11 Haziran 1960, s.1.

Şadiye Köyü civarında, 2.Ordu Bandosu, memurlar, öğretmenler ve çok kalabalık bir topluluk tarafından coşkunun gösterileriyle karşılandı³² haberi yer almıştır.

Eski iktidar mensuplarının akibeti ile ilgili haberler de verilmiştir. Eski liderlerin seçimden sonra muhakeme edilecekleri, Gürsel'in basın toplantısında duyurulmuştur. Basın toplantısında suçlu olanları Yüce Divan'ın yargılayacağı, tutuklu bulunanların hesap vermedikçe kendilerinin seçime katılamayacaklarını, mahkeme yapıp hesap vereceklerini duyurulmuştur. Ayrıca eski iktidara ait olduğu iddia edilen önemli miktarda silah ele geçirildiği, gözetim altında bulunan sabık hükümet mensuplarının yeni yönetimi onayladıkları, eski Konya milletvekilleri Muhittin Güzelkılınç, Mustafa Bağrıaçık ve Ömer Şeker'in yakalanarak Ankara'ya gönderildikleri gibi haberler yer almıştır.³³

Yeni Hükümetin dış devletler tarafından tanınması ile ilgili haberler verilmiştir. Geçici Türk Hükümeti'nin birçok devlet tarafından resmen tanınmaya başladığı, ABD'nin de Hükümetimizi resmen tanıdığı belirtilmiştir. Haberin devamında şimdiye kadar 23 devlet tarafından tanındığı Sovyet Rusya'nın da bunların arasında yer aldığı bilgileri yer almıştır. "İnkılabımızı Tetkik İçin Yabancı 40 Öğretmen Geliyor." başlıklı haberde Alman ve İtalyan öğretmenlerin, inkılabın olumlu etkilerini görmek üzere geldiklerini ve Konya'ya da uğrayacaklarına yer verilmiştir.³⁴ "Amerika Hükümeti Türkiye'ye Güveniyor." başlığıyla verilen kısımda Eisenhower'ın seçimlerin yapılacağı haberini sevinçle karşıladığı, Hükümetin NATO ve CENTO ile bağlarını devam ettirmek konusundaki kararını da memnuniyet verici bulduğu bildirilmektedir.³⁵

Konya Valiliğine atanan Muhlis Babaoğlu'nun görevine başlayacağı haberinde yeni vali ile ilgili olarak Trabzon Valisi olduğu sırada eski İçişleri Bakanı'nın keyfi emirlerine boyun eğmediği için Merkez Valiliğine alındığı bilgileri verilmiştir.³⁶ Aynı gazetede Eski Uşak Jandarma Komutanı Yarbay Abbas Yavuzdemir'in de Konya Jandarma teşkilatında görevine başlayacağı, bu kişinin de İnönü'nün Uşak ziyaretinde askerine "vur" emri vermeyen şerefli kumandan olduğu vurgulanmıştır. Bu atamalardan öyle anlaşılıyor ki, eski iktidar karşısında olanlar bu dönemde yeni görevlere tayin edilmişlerdir. Yeni Valinin kalabalık bir halk topluluğu ve ordu bandosu tarafından karşılandı³⁷ bildirilmiştir.

Basında ordudan övgü ile bahseden yazılan yazılara sıkça rastlanmıştır. Yeni Meram gazetesinde İhsan Hınçer tarafından yazılmış "Orduma" adlı şiire yer verilmiştir:

³² Yeni Meram, 12 Haziran 1960, s.1.

³³ Öz Demokrat Konya, 3 Haziran 1960, s.1; Yeni Konya, Işık, 2 Haziran 1960, s.1.

³⁴ Yeni Meram, 9 Haziran 1960, s.1.

³⁵ Yeni Meram, Yeni Konya, 18 Haziran 1960, s.1.

³⁶ Öz Demokrat Konya, 11 Haziran 1960, s.1

³⁷ Yeni Konya, 12 Haziran 1960, s.1.

“Sayende düşmanı her yüzyılda kahreden

Kahraman bir milletin olamaz bir tek yası

İstiklal için savaş, sana miras dedemden

Gönlünü bağlayamaz milletinden başkası³⁸

“Milli İnkılâp Hükümeti ve Sakıt İktidar” başlıklı başyazıda eski iktidarın ekonomik bünyemizde yarattığı olumsuzluklar, halkımızın 27 Mayıs’a kadar aldatıldığı, yeni hükümetin kötü günlerin etkisinden kurtulmada isabetli ve açık konuşmalarının etkili olduğu belirtilmiştir. Devlet hazinesinin açığının kapatılmasında halkın parmağındaki yüzüklerini vermesinin her türlü fedakârlığa hazır olduğunu gösterdiğine işaret edilmiştir. Açıklık politikasının Milli İnkılâp hareketinin en karakteristik özelliği olduğundan övgüyle bahsedilmiştir. Tarih boyunca herhangi bir inkılâp hareketinin halktan bu kadar kısa sürede teşvik ve onay görmesinin görülmediği belirtilmiştir.³⁹

Eski iktidar mensuplarına ilişkin Adalet Bakanı Abdullah Pulat Gözübüyük’ün ifadelerine yer veren haberde sabıkların suçlarının son derece ağır olduğu, Anayasayı devamlı olarak çiğnedikleri, özellikle şiddet idaresini hakim kılmak için hukuk dışı, adalet ötesinde ve devlet üstünde Meclis Tahkikat Komisyonları kurmaları, bir çok vatandaşın birbirini öldürmeye teşvik edilmesi, hiçbir sorumluluk korkusu taşımadan, rüşvet, memuriyet nüfuzunun kötüye kullanılması gibi suçları işledikleri iddia edilmiştir. Bakanın eski iktidar aleyhine kamuoyu oluşturmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Eski iktidarın yolsuzluk haberlerine de sıkça rastlanmıştır. “Menderes İsviçre’de Villa Satın Almış, 32 Milyon Liraya Alınan Villanın Boya, Badana ve Tanzim İşleri Tamamlanmış.”⁴⁰ “Koraltan’ın Vergi Borcu” başlıklı haberde eski iktidar mensuplarına ait İstanbul’un Tarabya ve Kalender semtlerinde yapılmış ve yapılmakta olan villalar tespit edildiği, eski Meclis Başkanı Refik Koraltan’ın da Kalender’deki 35 Numaralı villasına ait vergi borcu olduğu duyurulmuştur.⁴¹ Başka bir gazetede Hükümet kaynaklarının parti ileri gelenlerinin hizmetin sunulduğu ve yolsuzluklarını kapatmak için Tahkikat Komisyonlarının kurulması ile yok etme planlarını uygulamaya koydukları⁴² iddia edilmiştir. DP yanlısı bu gazetenin askeri müdahale öncesi ile tutarsız yaklaşımı dikkat çekmiştir.

Eski iktidar mensuplarının 1950’den sonra sahip oldukları gayrimenkullerin tespiti işine devam edildiği haberinde; Menderes’in iktidarda bulunduğu devre içinde milletvekili maaşı ile seyahatlerde ödenen yolluklar dışında aldığı paraların toplamının 480 bin lira olduğu duyurulmuştur. Bayar’ın sahip olduğu gayrimenkul ile ilgili haberlere de rastlanmıştır. Fatin Rüştü Zorlu’nun Ankara ve İstanbul’un en

³⁸ Yeni Meram, 10 Haziran 1960, s.1.

³⁹ Afif EVREN, “ Milli İnkılâp Hükümeti ve Sakıt İktidar”, Yeni Konya, 15 Haziran 1960, s.1.

⁴⁰ Yeni Konya, 13 Haziran 1960, s.1; Işık, 10 Haziran 1960,s.1.

⁴¹ Yeni Meram, 18 Haziran 1960, s.1.

⁴² Öz Demokrat Konya, 23 Haziran 1960, s.1.

güzel semtlerinde bir kısmı kendi adına, bir kısmı da akrabaları adına kayıtlı gayrimenkulleri olduğu iddia edilmiştir.⁴³

İnkılâp Mahkemeleri kurulacağı haberinde, mahkemelerin mevcut idarenin devamı süresince milli birlik ruhunu bozucu faaliyetlere engel olacağı bildirilmiştir. Bu mahkemelerin devrimi baltalamaya yeltenenler için idam cezasına varan ağır hapis cezaları verebileceği, cezaların derhal infaz edileceği, mahkemelerin bir günde karar verebileceği, belli yerlerde kurulacak mahkemelerden başka gezici mahkemelerin kurulacağı, bu mahkemelerle ilgili geçici kanunun Devlet Başkanı Cemal Gürsel'in onayından sonra yürürlüğe gireceği duyurulmuştur.⁴⁴ Kurulacak bu mahkemeler Milli Mücadele döneminde kurulan İstiklal Mahkemelerine benzetilebilir. İlerleyen günlerde Devlet Başkanı'nın bu konuda gazetecilere verdiği beyanatta "Devrim Mahkemelerine şimdilik ihtiyaç görülmediği, fakat gerektiğinde yıldırım hızıyla kurulabileceği, bu mahkemelerin devlet ve milletimizin korunması için belirecek tehlikelere karşı önleyici bir tedbir olduğu"⁴⁵ bildirilmiştir. Birkaç gün sonra İnkılâp Mahkemeleri Kanunu'nun 18.08.1960 günü MBK tarafından kabul edilip Resmi Gazetede ilan edilerek yürürlüğe girdiği duyurulmuştur.⁴⁶

Gazetelerde eski iktidar sahiplerinin ne zaman yargılanmaya başlanacakları konusu da ele alınmıştır. Gürsel'in Yüksek Seçim Kurulu (YSK)'nu ziyaret ederek çalışmaları hakkında bilgi aldığı sırada mahkeme tarihi üzerinde durulduğu açıklanmıştır. Devlet Bakanı Amil Artus tarafından mahkeme tarihinin Gürsel tarafından bildirileceği açıklamasına yer verilmiştir. Bu konu ile ilgili "Düşüklerin mahkemesine Ekim ayının ilk haftasında başlanacak, Menderes ve Bayar'ın 28 Nisan Topkapı ve 6-7 Eylül hadiseleri ile ilgili soruşturmaları tamamlanmıştır."⁴⁷ şeklinde bilgilere yer verilmiştir. MBK'nın 8 numaralı gezi ekibinden Deniz Kur. Bnb. Selahattin Özgür ile Kur. Yzb. Kamil Karavelioğlu'nun Konya'da yaptıkları konuşmada da "Suçlular hiçbir zaman affedilmeyecek ve verilecek ceza derhal infaz edilecek" şeklinde açıklamada bulunmaları haberine geniş yer verilmiştir. Konuşmacılar eski iktidarın hatalı bir ekonomik politika izlediğini, partizan bir idare kurduklarını, devleti idare edecek nitelikten yoksun olduklarını bütün amaçlarının muhalefeti yok etmek olduğunu, 1957 seçimlerinin gayri meşru olduğunu, huzursuzluğun bundan sonra arttığını söyleyerek⁴⁸ ordu lehine kamuoyu oluşturmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

27 Mayıs askeri müdahalesinden sonra Konya'da yayına başlayan Zaman gazetesinin 4 Kasım 1960 tarihli nüshasının başyazısı "Besleme Basın" başlığını taşımaktadır. Yazıda DP'nin iktidara geçtiği ilk yıllarda yeni yeni gazetelerin piyasaya çıktığı, bu gazetelerin körü körüne DP'yi desteklemek için çıkarıldığı ve

⁴³ Yeni Meram, 13 Temmuz 1960, s.1; 14 Temmuz 1960, s.1.

⁴⁴ Yeni Meram, Yeni Konya, 5 Ağustos 1960,s.1.

⁴⁵ Yeni Meram, 20 Ağustos 1960, s.1.

⁴⁶ Yeni Meram, 24 Ağustos 1960, s.1.

⁴⁷ Yeni Meram, 24 Ağustos 1960, s.1.

⁴⁸ Yeni Meram, Öz Demokrat Konya, Yeni Konya, 27 Eylül 1960, s.1.

iktidarın bunlara yardım ettiği için besleme basın haline geldikleri belirtilmiştir. Türk basınının bu gazeteler ile töhmet altında kaldığı hatta bazı gazetecilerin satın alınarak örtülü ödenekten paralar ödendiği iddia edilmiştir.⁴⁹

Konya'da yerel basın yazarlarının 27 Mayıs'ı yorumları ve haberleri ile destekledikleri anlaşılıyor. Gazetelerde eski iktidar mensupları ile ilgili olumsuz haberler yer almış, dış bankalara kaçırılan paralar, haksız servet haberleri, Harbiye katliamı gibi söylentilerin sık sık yayınlanması, eski iktidar mensupları hakkında olumsuz bir kamuoyu oluşturmaya yardımcı olmuştur.

2.2.1. Demokrat partililerin yargılanma sürecinde konya basını

Konya basını 1960 yılının Haziran ve Temmuz aylarında sanıkların yargılanma şekilleri, zamanı ve suçları ile ilgili haberlere geniş yer vermiştir. Sanıkların İstanbul'da yargılanacağı, duruşmaların radyo yayını ile takip edilebileceği duyurulmuştur. Yassıada'ya sevk edilen sanık DP'lilerin sayısının 400'e yaklaştığı haberine yer verilmiştir.⁵⁰ "Sabıkların Duruşması Yassıada'da Yapılacak" haberinde sabıkları yargılayacak Yüksek Adalet Divanı'nın (YAD) muhakeme usulüne ait geçici kanunun ilan edildiği ve yakında başlayacak olan duruşmaların açık ve aralıksız olacağı belirtilmiştir.⁵¹ Sanıkların Yassıada'da yargılanacağı, duruşmanın kolay izlenmesi için önlemlerin alındığı bildirilmiştir.⁵²

Adalet Bakanı tarafından yapılan açıklamada eski iktidar ileri gelenleri ile emrinde çalışanların yargılanmasına Eylül ayı içinde başlanacağı ve devrim mahkemelerinin kurulacağı bildirilmiştir. Bakanlar Kurulunda, duruşmaların oluş şekli ile ilgili konuların görüşüldüğü, Yassıada duruşmalarının devamı boyunca özel bir büro kurulacağı duyurulmuştur.⁵³

Basında sıkça "Sanıkların duruşması ne zaman yapılabilecek?" şeklinde sorularla karşılaşmıştır. İlerleyen günlerde Ekim ayında mahkemelerin yapılacağına kesin olarak bakıldığı, ancak Ankara gazetelerinden birinin duruşmalara kasım ayı içinde başlanabileceğini duyurduğu haberlerine⁵⁴ yer verilmiştir. Yargılama şekli ile ilgili olarak kurulacak İnkılâp Mahkemeleri'nin gerektiğinde ölüm cezaları dahi verebileceği ifade edilmiştir.⁵⁵

Suç dosyalarının 8 bin civarında olduğu, duruşmaların açık yapılacağı ve üç dile çevrileceği, duruşmaları 200 gazetecinin izleyeceği, Anadolu gazetecilerine kolaylık sağlanacağı haberleri yer almıştır.⁵⁶

⁴⁹ Suad ABANAZIR, "Besleme Basın", Zaman, 4 Kasım 1960, s.1.

⁵⁰ Öz Demokrat Konya, 15 Haziran 1960, s.1.

⁵¹ Yeni Konya, 20 Haziran 1961, s.1.

⁵² Yeni Meram, 21 Temmuz 1960, s.1.

⁵³ Yeni Meram, 15 Ağustos 1960, s.1; Yeni Konya, 12 Ağustos 1960, s.1.

⁵⁴ Yeni Meram, 19 Ağustos 1960, s.1, 11 Eylül 1960, s.1.

⁵⁵ Yeni Meram, 20 Ağustos 1960, s.1.

⁵⁶ Yeni Meram, 25 Ağustos 1960, s. 1.

Anayasayı ihlalden suçlu olarak yargılanacak Celal Bayar ve Adnan Menderes'in soruşturmalarının tamamlandığı, bir günde 60-70 kişinin ifadesinin alındığı haberlerine yer verilmiştir.⁵⁷ Anayasayı ihlal suçundan 450 kişinin tutuklandığı haberi başka bir gazetede verilmiştir.⁵⁸ Anayasa Mahkemesi esaslarının belirlendiği, Mahkemenin Yüce Divan ve Seçim Mahkemesi olarak çalışacağı, üyelerinin kimlerden oluşacağı bilgilerinin Anayasa Komisyonu Başkanı Onar tarafından açıklandığı haberleri yer almıştır.⁵⁹

Duruşmaları 600 kişinin takip edeceği, sanıkların birinci derecede yakınlarının bulunacağı, mahkemeyi takip etmek isteyen vatandaşlar için MBK'nin her ile bir kontenjan ayırdığı, Konya İlinden 50 kişinin gidebileceği duyurulmuştur.⁶⁰

Adalet Bakanı Amil Artus'un yaptığı açıklamalar sanıkların yargılanma şekillerine açıklık getirmiştir. Artus, her suç için ayrı iddianameler hazırlandığını, benzer dosyaların birleştirileceğini, iddianamelerin suçlulara tebliğinden sonra yargılanmaya başlanacağı, sanıkların yabancı avukat tutamayacaklarını bildirmiştir.⁶¹ İşlenen suçların altı gruba ayrıldığı, bunların Anayasayı ihlal, vatana ihanet, 28 Nisan üniversite olayları, İnönü'ye düzenlenen çeşitli suikastlar, yolsuzluklar, döviz ve kaçakçılık olduğu açıklanmıştır.⁶²

Sanıklar hakkında iddianamelerin Eylül ayı sonuna kadar tamamlanacağı, iddianamelerin en kısa zamanda hazırlanacağı, aynı olayların bir dosyada toplanacağı bilgileri ile kamuoyu gelişmelerden haberdar edilmiştir.⁶³ Yapılacak af ile ilgili bilgilere de rastlanmıştır. Aftan hangi suçluların yararlanacağı ile ilgili geniş malumatlar verilmiştir.⁶⁴ Adnan Menderes'in eşi Berrin Menderes'in YSK'ya ifade verdiği haberinin yanı sıra yolsuzluk iddialarıyla ilgili değişik kişilerin ifadelerinin alındığı duyurulmuştur.⁶⁵

Anayasayı ihlalden suçu görülmeyen eski DP Milletvekillerinden 30 sanık için serbest bırakma kararı verildiği duyurulmuştur. İlerleyen günlerde YSK'nın Anayasayı ihlal suçundan kimlerin Yüksek Adalet Divanı'na verileceğine dair duyurusu yer almıştır. Habere göre TBMM Başkanlık Divanı üyeleri, Meclis Tahkikat Komisyonu kurulması için önerge veren dört milletvekili, Tahkikat Komisyonu üyeleri ve bütün Bakanlar Kurulu üyeleri idam talebiyle yargılanacaktır. İdamı istenenlerin sayısı ile ilgili haberler de yer almıştır. Üniversite olaylarından 33, Anayasayı ihlalden 38 kişinin idam talebi ile yargılanacakları

⁵⁷ Yeni Meram, 9 Eylül 1960, s.1.

⁵⁸ Zaman, 10 Eylül 1960, s.1

⁵⁹ Yeni Meram, 11 Eylül 1960, s.1.

⁶⁰ Yeni Meram, 12 Eylül 1960, s.1.

⁶¹ Yeni Meram, 14 Eylül 1960, s.1.

⁶² Zaman, 18 Eylül 1960, s.1.

⁶³ Yeni Meram, 20 Eylül 1960, s.1.

⁶⁴ Yeni Meram, 23 Eylül 1960, s.1.

⁶⁵ Yeni Meram,25 Eylül 1960, s.1.

duyurulmuştur. Kısmi Affın Ekim ayı içinde ilan edilebileceği, tahliyenin 29 Ekim'de olma ihtimalinin kuvvetli olduğu bildirilmiştir. Cumhuriyet Bayramı da kastedilerek haber çifte bayram olarak duyurulmuştur.⁶⁶

Adalet Bakanı'nın duruşmalarla ilgili açıklamaları basında sıkça yer almıştır. Af kanununun yakında çıkabileceği, sanıkların hâkimleri reddedebilecekleri, duruşmalara sansür konulmayacağı, duruşmaların en geç 12 Ekimde başlanacağı, iddianamelerin hazırlandığı bildirilmiştir.⁶⁷

Cemal Gürsel'in duruşmaları takip edip etmeyeceği sorusuna verdiği cevap duruma yaklaşımını ortaya koyması açısından bir hayli ilginç bulunmuştur. “-İşim gücüm yok mu? Mamafih duruşmaları takip etmek eğlenceli olurdu.” Sanıkların savunması ile ilgili haberlere de rastlanmıştır. Menderes'in 3 avukat tuttuğu, Avukat Talat Asal'in davayı almakta tereddüt etmediği bildirilmiştir.⁶⁸

Duruşma ile ilgili hazırlıkların yapıldığı, Yassıada'ya bir radyo istasyonu kurulduğu, telefon hatları çekildiği, duruşma salonunun genişletildiği duyurulmuştur.⁶⁹

Duruşmaların 14 Ekim Cuma günü başlayacağı, duruşmaları 279 gazetecinin takip edeceği, bunların 79'unun yabancı olduğu haberinden dış basının da duruşmalara büyük ilgi gösterdiği anlaşılmıştır. Radyolarda Yassıada saati programı ile halkın en doğru bilgilere hızlı bir şekilde ulaşacağı duyurulmuştur.⁷⁰

Yassıada duruşmalarının yapılış tarzı ve YAD'in nasıl çalışacağı, sanıkların meslekleri göre tasnifleri hakkında basında bilgiler yer almıştır. Sanıkların soruşturma kapsamında verdikleri ifadeler de zaman zaman basına yansımıştır. Celal Bayar'ın ifadesinde halkı silahlandırma konusunda suçlu Adnan Menderes'e yüklediği, Menderes'in amacının seçimlere hazırlanmak olduğunu söylediği nakledilmiştir. Nedim Ökten'in ifadesi “Bayar ve Menderes Mutabıktılar.” şeklinde verilmiştir.⁷¹ “Menderes Ağır Bir Suçunu İtiraf Etti” haberinde halkı silahlandırma suçunda Menderes'in suçlu kabul ettiği, eski Konya Milletvekili Remzi Birant'ın da suçluların başında yer aldığı duyurulmuştur.⁷²

Duruşma günü gazeteler olayı büyük puntolarla vermişlerdir. “Asrın Mahkemesi”, “Tarihi Duruşmaya Bugün Başlanıyor.”, “Tarihimizin Büyük Davası Bugün.”⁷³

⁶⁶ Yeni Meram, 1, 6 Ekim 1960, s.1; Zaman, 6 Ekim 1960, s.1, Yeni Konya, 27 Ekim 1960, s.1.

⁶⁷ Yeni Konya, 7 Ekim 1960, s.1, Zaman, 6 Ekim 1960, s.1.

⁶⁸ Yeni Konya, 10 Ekim 1960, s.1.

⁶⁹ Yeni Meram, 23 Temmuz, 1960, s.1.

⁷⁰ Yeni Meram, 9 Ekim 1960, s.1.

⁷¹ Yeni Meram 11 Ekim 1960, s.1.

⁷² Öz Demokrat Konya, 12 Ekim 1960, s.1.

⁷³ Zaman, 12, 14 Ekim 1960, s.1, Yeni Meram, Yeni Konya, 14 Ekim 1960, s.1.

Duruşmanın ertesi günü duruşmaya ilişkin haberler yer almıştır. Menderes'in perişan bir halde ve moralinin bozuk olduğu bildirilmiştir. Menderes'in mahkemedeki durumu ile ilgili bilgi verilmiştir: “Menderes kendisine ve arkadaşlarına karşı ordunun gösterdiği nezakete teşekkür etti.” Gazetelerde sanıkların birinci celsede Anayasayı ihlal suçundan yargılandıkları, karamemelerin okunduğu, öğleden sonraki oturumda “Köpek Davası”na bakıldığı haberleri yer almıştır.⁷⁴ Daha sonraki günlerde de duruşmaların ayrıntıları gazetelerde büyük yer tutmuştur. Menderes'in gayri meşru çocuğunu itiraf ettiği şeklinde haberler verilmiştir..⁷⁵ “İki Yeni Dava Daha Başlıyor.” şeklindeki haberde eski bakanlardan Yırcalı'nın bir değirmen satışında görevini kötüye kullanmaktan, Koraltan'ın ise karısına ilaç getirmek için aldığı dövizi Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanununa aykırı hareket etmekten sanık olarak yargılanacakları duyurulmuştur. Radyo davasının konusu ise Devlet radyosunu on yıl parti radyosu gibi kullanmak olarak duyurulmuştur.⁷⁶

Başsavcının açıklamalarına yer verilmiş, idamı isteneceklerin sayısının 43'ten 60'a çıkacağı duyurulmuştur.⁷⁷ Karamemeleri tamamlanıp YAD' ye itinal eden davaların sırası Başsavcı Ömer Altay Egesel tarafından duyurulduğu bildirilmiştir.⁷⁸

“Düşükler Yassıada'da”, “Düşüklerin Filmi Konya'da gösteriliyor.” haberlerinde ise filmlerde eski iktidar mensuplarının yakalanışı, Harbiye'ye ve daha sonra Yassıada'ya götürülmeleri ve mahkeme önüne çıkarılmaları, sorgulanmaları, Köpek ve Bebek Davalarının gösterileceği duyurulmuştur.⁷⁹

Yassıada duruşmalarının kitap şeklinde bastırılacağı, ilk basımda 500 bin adet basılacağı ve gelirinin hazineye verileceği, İngilizce ve Fransızca nüshalarının da yayınlanacağı⁸⁰ haberi verilmiştir. PTT tarafından eski iktidar mensuplarının yargılanmaları nedeniyle Yassıada hatıra pullarının tedavüle çıkarıldığı haberi yer almıştır.⁸¹

“Yassıada'da Son Oturum Yapıldı.” haberinde Anayasayı ihlal ve bununla ilgili davaların karara bağlanarak 15 Eylül'de duyurulacağı açıklanmıştır. Başkan Salim Başol duruşmanın bittiğini, dosyaların incelenerek 15 Eylül Cuma günü saat 9.30'da kararın açıklanacağı bildirilmiştir.⁸² MBK'nın tebliğinde yapılan duruşmaların sona erdiği YAD'ın millete yayınlanacak kararları hazırlamak üzere

⁷⁴ Zaman, Yeni Meram, Yeni Konya, Işık 15 Ekim 1960, s.1.

⁷⁵ Zaman, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 Ekim 1960, s.1., Yeni Meram, 16, 19, 20, 21, 25 Ekim 1960, s.1; Yeni Konya, 15, 17, 20, 21 Ekim 1960, s.1; Işık, 15, 20 Ekim 1960, s.1.

⁷⁶ Öz Demokrat Konya, 18, 28 Kasım 1960, s.1.

⁷⁷ Yeni Konya, 17 Ekim, 1960, s.1.

⁷⁸ Yeni Konya, 27 Ekim 1960, s.1.

⁷⁹ Yeni Konya, 31 Ekim 1960, s.1.

⁸⁰ Yeni Meram, 5 Kasım 1960, s.1.

⁸¹ Işık, 15 Ekim 1960, s.1.

⁸² Yeni Konya, Yeni Meram, !5 Ağustos 1961, s.1.

çalışmaya başladığı belirtilmiştir.⁸³ Açıklanacak Yassıada kararları üzerinde konuşmanın, yorum yapmanın ve eleştirmenin yasaklandığı haberleri yer almıştır.⁸⁴

Kararların açıklanmasından bir gün önce “Yassıada’da 18 Davanın Kararı Yarın Açıklanıyor.” haberinde duruşma sırasında tutukluluk sebepleri ortadan kalktığı için serbest bırakılan bütün sanıkların Yassıada’da bulunacakları açıklanmıştır.⁸⁵

Yassıada kararları gazetelerde önemli yer tutmuştur. Yeni Meram gazetesinde “Son Dakika” şeklinde manşetten duyurulan haberde gece saat 2’de alınan haberde idam kararlarını yorumsuz vermiştir. Ceza alanların listeleri verilmiştir.⁸⁶ Zaman gazetesinde “Tarihi Karar Dün Açıklandı.” Kararda 123 beraat, 418 muhtelif hapis cezası, 31 müebbet hapis, 15 ölüm cezasının açıklandığı, idam cezalarından Adnan Menderes, Fatih Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan’ın infaz edileceği, diğer ölüm cezalarının müebbet hapse çevrildiği bildirilmiştir. Konya milletvekillerinin durumu hakkında da bilgi verilmiştir. Fahri Ağaoğlu beraat, diğerleri 4 yıl 2 ay hapis, 1 yıl 4 ay 7 gün emniyet gözetiminde kalma ve bütün kamu hizmetlerinden mahrumiyet olarak açıklanmıştır.⁸⁷ Yeni Konya gazetesinde haber “Yassıada’da Tarihi Karar Verildi.” şeklinde verilmiştir. Gazeteci Sofu Tuğrul’un bildirdiğine göre MBK üyeleri Başkan Cemal Gürsel hariç hepsinin üniformalarını giymiş olarak toplantı yapmışlar, saat 15.30’da jet uçakları YAD kararlarını başkent havaalanına getirmişler, kararlar alandan kurye ve helikopterlerle Meclis binasına getirilmiş ve MBK üyelerine teslim edilmiştir.⁸⁸

Yassıada kararlarının infaz edildiği haberleri Polatkan ve Zorlu’nun idam edildikleri ancak Menderes’in hastalığı sebebiyle idamın gerçekleştirilemediği şeklinde yansımıştır.⁸⁹ “Adnan Menderes’in de İdam Hükümü Dün İnfaz Edildi.” şeklinde yorumsuz olarak verilen haberde Adnan Menderes’in iktidardaki günlerinden bir resim ile haber duyurulmuştur.⁹⁰

Sarıçtan adlı köşede “Sağın Molozu” başlıklı yorumda dini siyasete alet edenleri uyarmıştır: “Dini siyasete alet etmek, kutsal dinimizi basamak yapıp sandalyeye yapışmak...Fakat sandalyenin üzerinde her zaman oturulmuyor, ayakta da duruluyor”⁹¹ sözleri ile idam edilen Adnan Menderes’in kastedildiği anlaşılmaktadır.

⁸³ Yeni Meram, Zaman, 23 Ağustos 1961, s.1.

⁸⁴ Yeni Meram, 13 Eylül 1961, s.1.

⁸⁵ Yeni Meram, 14 Eylül 1961, s.1.

⁸⁶ Yeni Meram, 16 Eylül 1961, s.1.

⁸⁷ Zaman, 16 Eylül 1961, s.1.

⁸⁸ Yeni Konya, 16 Eylül 1961, s.1.

⁸⁹ Zaman, 17 Eylül 1961, s.1.

⁹⁰ Yeni Meram, Yeni Konya, 18 Eylül 1961, s.1.

⁹¹ Yeni Konya, 18 Eylül 1961, s.1.

“Fahri Ağaoğlu Geldi.” şeklinde duyurulan haberde Yassıada duruşmaları sonunda beraat eden Ağaoğlu'nun Konya'ya geldiği ve matbaayı ziyaret ettiği, tutuklu bulunduğu sürece çok iyi muamele gördüklerini rahat ve huzurlarının yerinde olduğunu söylediği belirtilmiştir.⁹²

“Menderes'in Vasiyeti Eşine Veriliyor” haberinde YAD savcısı Egesel'in Berrin Menderes'e vasiyetnameyi verdiği belirtilmiştir.⁹³ Son dakika haberi olarak verilen haberde İçişleri Bakanı Nasır Zeytinoğlu'nun Adnan Menderes için okutulan mevlitler konusunda inceleme başlattığı duyurulmuştur.⁹⁴

27 Mayıs 1960'ta ordunun idareyi eline almasına Türkiye'de olduğu gibi Konya'da yayınlanan bütün yazılı basın olumlu yaklaşmış, DP yanlısı gazeteler bile eski iktidarın karşısında yer almışlardır. Bugünkü iletişim olanakları ile kıyaslanamayacak bir dönemde toplumun olaylardan haberdar olmasında basının ne kadar önemli rolü olduğu tartışılmaz bir gerçektir.

2.2.2. Konya basınında anayasa oylaması ve yeni seçim süreci

Konya basınında Kurucu Meclis oluşturulması ile ilgili haberlere sıkça rastlanmıştır. Kurucu Meclis'te 150 partili üye olacağı ve partilere ayrılan kontenjana MBK'nin karar vereceği, birkaç gün sonra aynı gazetede Kurucu Meclis'in 21 gün sonra toplanacağı ve başkanın tarafsızlardan seçileceği duyurulmuştur.⁹⁵

Konya'da Kurucu Meclis çalışmaları da basına yansımıştır. Sabah Sabah adlı köşede yazar bazı kişilerin Kurucu Meclise CHP'lilerin girdiği yönündeki şikâyete “demek ki çoğunluk CHP'yi seviyor ve destekliyor”⁹⁶ diyerek taraflı tutumunu ortaya koymuştur. Kurucu Meclis'e giren 7 Konyalı üyenin isimleri verilmiştir: Fakih Özfakih, Mustafa Dinekli, Adnan Ertanık, İhsan Kabadayı, İbrahim Öktem, Rıza Göksu, Hulusi Selekt.⁹⁷

Ankara CHP Genel merkezinde yapılan seçimle Kurucu Meclis'te CHP'yi temsil edecek 49 temsilcinin seçiminin yapıldığı ve Genel Başkan İsmet İnönü'nün Kurucu Meclis'e temsilci seçildiği haberi yer almıştır.⁹⁸ Temsilciler Meclisi'nin 2 Ocak'ta toplanacağı, toplantının en yaşlı üye tarafından açılacağı ve Başkan Gürsel'in bir konuşma yapacağı, Konya temsilcilerinin Çarşamba günü Ankara'ya gideceği ve üyelerin içecekleri ant metnine yer verilmiştir.⁹⁹

Temsilciler Meclisi için Sofu Tuğrul tarafından kaleme alınan köşe yazısında yazar: CHP'nin Kurucu Meclis seçimlerinde izlediği yolu yanlış bulduğunu “kendi

⁹² Yeni Konya, 30 Eylül 1961, s.1.

⁹³ Yeni Konya, 5 Kasım 1961, s.1.

⁹⁴ Yeni Konya, 9 Kasım 1961, s.1.

⁹⁵ Zaman, 23, 25 Kasım 1960, s.1.

⁹⁶ Ridvan BÜLBÜL, “Işık Gözlerini Kamaştırıyor”, Zaman, 30 Aralık 1960, s.1.

⁹⁷ Zaman, 2 Ocak 1961, s.1.

⁹⁸ Yeni Konya, 1 Ocak 1961, s.1.

⁹⁹ Yeni Konya, 2 Ocak 1961, s.1.

teşkilatından gayri olarak hemen her teşekkülde kendi taraftarlarını desteklemek ve her üyenin ilk şart olarak CHP'li olmasını şart koşturmak gibi yanlış bir anlayışla Kurucu Meclis bünyesine bir CHP damgası vurmak istemesi"ni eleştirmiştir. Bunun CHP'nin bir zaafı olarak Kurucu Meclis çalışmalarında aksaklıklara yol açacağını, CHP'nin Kurucu Meclis seçimlerinde doğal bir iktidar adayı olarak daha ağır başlı davranabileceğini belirtmiştir.¹⁰⁰

Yeni Konya gazetesinde Kurucu Meclis'in açılışının bütün yurttan ve Konya'da törenlerle kutlandığı, bütün resmi dairelerin bayraklarla donatıldığı ve gece ışıklandırıldığı haberlerine yer verilmiştir Yeni Meram gazetesi de Kurucu Meclis'in açılış haberlerine geniş yer vermiştir.¹⁰¹ Zaman gazetesinde Kurucu Meclis'in açılışı "Bugün Demokrasinin Bayramı" Türk Milleti'nin demokrasiyi anladığı gün, şeklinde duyurulmuştur.¹⁰² Zaman gazetesi Kurucu Meclis'in açıldığı gün halkın İsmet İnönü'ye büyük sevgi gösterisinde bulunduğunu, Ankara'nın bir bayram havası yaşadığını yansıtmıştır.¹⁰³ CHP yanlısı Zaman gazetesinde İsmet İnönü'nün yemin ederken görüntülenen fotoğrafına "Alkışlanan Adam" yazılmış ve Meclis'e gelmesinde, and içmesinde alkışın dakikalarca sürdüğü aktarılmıştır. Kurucu Meclis'in açılışı için mesaj gönderen Cemal Gürsel'in memleketin bir an önce seçimlere hazır hale gelmesini istediği belirtilmiştir.¹⁰⁴

Anayasa Komisyonunun çalışmaları sıkça haber yapılmıştır. "Anayasa Komisyonu çalışmalarına devam etmektedir. Her il, ikinci Meclis için bir senatör seçecektir. İkinci Meclis seçimle kurulacaktır. Seçim zamanı koordinasyon kabinesi kurulacaktır." ve "Anayasa ve Seçim Kanunu Komisyonu Faaliyete Geçti." şeklinde haberler yer almıştır.¹⁰⁵ Anayasa Komisyonu'nda çift meclis oluşması esasının kabul edildiği ve meclislerin birbirlerinin tamamlayıcısı olmalarının daha faydalı olacağı haberleri yer almıştır.¹⁰⁶ Kanunun kabul edilmesi haberi "Çift Meclis Usulü Alkışla Kabul Edildi." şeklinde duyurulmuştur. İkinci Meclis'in adı Cumhuriyet Senatosu olarak değiştirildiği ve bazı durumlarda iki meclisin birlikte toplanacağı belirtilmiştir.¹⁰⁷

Anayasa Komisyonu raporunda seçmen yaşının 18'den 21'e çıkarılması ve senatörlerin 40, mebusların 30 yaşında olmasının planlandığı duyurulmuştur. Seçmen için okuryazar olma şartının kabul edilmediği, partilerin Demokrat ismini alamayacağı duyurulmuştur. İlgililer, bu kararın alınmasına sebep olarak isimden faydalanmak suretiyle oy avlama amacıyla hareket etme olasılığını göstermişlerdir.

¹⁰⁰ Sofu TUĞRUL, "Temsilciler Meclisi İçin Bizim Seçimden Kısa Notlar", Yeni Konya, 2 Ocak 1961, s.1. Bu durum ordu konusunda verilen şartsız desteğin CHP sözkonusu olunca değişebildiğini göstermesi bakımından ilginçtir.

¹⁰¹ Yeni Konya, 7 Ocak 1961, s.1.

¹⁰² Rıdvan BÜLBÜL, "Bugün Bayram", Zaman, 6 Ocak 1961, s.1

¹⁰³ Zaman, 7 Ocak 1961, s.1.

¹⁰⁴ Zaman, 8 Ocak 1961, s.1.

¹⁰⁵ Yeni Konya, 26 Ocak 1961, s.1; Yeni Meram, 12 Ocak 1961, s.1.

¹⁰⁶ Yeni Meram, Zaman, 24 Ocak 1961, s.1.

¹⁰⁷ Yeni Meram, 20 Nisan 1961.

“Adaylığını koyan memurun istifasına gerek yok.”¹⁰⁸ “Yeni Seçim Kanunu Tamamlanmak Üzere.” haberinde ilgi çekici bir bilgi dikkat çekmiştir. Seçim Komisyonu Başkanı Şefik İnan’ın DP ile ilgili Menderes iktidarının bir ara 1960’ta seçimleri yapmak fikrinde olduğunu, bunun için hazırlattığı 25 milyon zarfın Devlet Malzeme Ofisi ambarında ele geçtiği belirtilmiştir.¹⁰⁹ Anlaşılan o ki darbeyi yapanlar, seçimlerin yapılmasına kadar bekleyememiş ve Türkiye’ye askeri müdahale geleneğini armağan etmişlerdir.

Yeni Seçim Kanunu’nun kabul edildiği haberleri basında önemli yer tutmuştur. Haberde Nisbi Temsil yöntemlerinden d’hont sisteminin uygulanacağı belirtilmiştir.¹¹⁰ Alt Komisyonunun raporunun Anayasa Komisyonu’nda Çift Meclis’in yapısı hakkında bilgi verilmiş, üye sayılarının 450 ve 150 mevcutlu olacağı, Cumhurbaşkanı’nın Millet meclisi tarafından seçileceği, Cumhuriyet Senatosu’nun 6 yıl süre için seçileceği haberi yer almıştır.¹¹¹ “Nisbi Temsil Sistemi Nihayet Kabul Edildi.” Milletvekili sayısının 350’ye indirilmesine dair teklifin reddedildiği ve 450 olarak dondurulduğu haberi verilmiştir. İlerleyen günlerdeki haberlerde seçim kanunlarının yürürlüğe girdiği bildirilmiştir.¹¹²

Anayasa’nın halkoyuna sunulacağı haberine yer verilmiştir. “Vatandaşlar seçim sandıklarına evet veya hayır şeklinde oy kullanacaktır. Referandum sonucunda Anayasanın böylece halk tarafından kabul edilip edilmediği anlaşılacaktır.” Referandum gününü MBK’nın tespit edeceği ve o tarihten itibaren siyasi partilerin Anayasa konusunda propaganda yapabilecekleri¹¹³ duyurularak toplumu bilgilendirme vazifesini yerine getirmiştir.

Partilerin siyasi faaliyetlerinin kademeli olarak serbest bırakılacağı¹¹⁴ haberi demokratik ortama geçişte önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Parti kongrelerinde milli birlik ruhunu zedeleyici ve eski iktidarı öven telkinlerde bulunan konuşmalar yapılmasına izin verilmeyeceği belirtilmiştir. Haziran ayında siyasi partilerin faaliyetlerine izin verileceği haberi yer almıştır.¹¹⁵

Zaman gazetesinde sıkça CHP’ye katılanlarla ilgili bilgiler yer almıştır. “Şehrimizde CHP’ye iltihaklar devam ediyor.” ve başka bir haberde CHP’ye bir iktidar partisi gözü ile baktıkları için eski DP’lilerin CHP’ye katıldıkları şeklinde yer verilmiştir.¹¹⁶

¹⁰⁸ Yeni Konya, Zaman, 2 Şubat 1961, s.1.

¹⁰⁹ Yeni Konya, Zaman, 3 Şubat 1961, s.1.

¹¹⁰ Yeni Konya, Yeni Meram, 12 Şubat 1961, s.1.

¹¹¹ Yeni Konya, Zaman, 17 Şubat 1961, s.1.

¹¹² Yeni Meram, 12 Mayıs 1961, 1 Haziran 1961 s. 1.

¹¹³ Yeni Konya, Yeni Meram, Zaman, 14 Şubat 1961, s.1.

¹¹⁴ Yeni Meram, 28 Mart 1961, s.1.

¹¹⁵ Yeni Meram, 22 Nisan 1961, s.1.

¹¹⁶ Zaman, 24, 28 Nisan 1961, s.1.

Anayasa'nın halkoyuna sunulması tarihi olarak önce 12 Haziran sonra 9 Temmuz tarihleri verilmiştir.¹¹⁷ Konya basınının halk oylamasında halkı yönlendirme çabaları görülmektedir. Yeni Konya gazetesinde “Bugünlük” adlı köşede “Evet” başlıklı ve Yeni Konya İmzasıyla çıkan yazıda gazetenin görüşü verilmiştir. Yazıda Anayasa ile ilgili yorum yapılmış, 9 Temmuz'da halkoyuna sunulacak olan Anayasa'ya milletini seven her vatandaş gibi biz de “Evet” diyeceğiz diyerek tavrını ortaya koymuştur. “Sarnıçtan” adlı köşede ise benzer bir tutum görülmektedir: “...Anayasayı oylamak veya oylamamak tarih önünde çok ağır bir mesuliyeti yüklenen neslimiz yeni bir mesuliyet daha alacaktır. Yeni Anayasamızın Türk Milletinin kara günlerine bir perde çekeceğine inanmaktayız.”¹¹⁸ “Bugünlük” adlı köşede farklı günlerde yazılan “Alkış”, “Önceki”, “Seçmen” başlıklı yazılarda yeni Anayasanın en medeni milletlerde olduğundan daha fazla hürriyeti kapsadığı, toplumun bütün kesimlerini içine aldığı, nemelazımcılıktan kaçınarak halkoylamasına katılmaya halkı davet ederek, “evet”¹¹⁹ demeye çağırarak kamuoyu oluşturma gayretleri görülmüştür.

Zaman gazetesinde Günün Yazısı köşesinde Anayasa konusu yazarlar tarafından ele alınmıştır. “Anayasaya Evet”, “Anayasa Kampanyası” ve “Evet” yazılarıyla Anayasaya destek vermişlerdir.¹²⁰ Yeni Meram gazetesinde “Gerçeklerin Işığı” adlı köşede “Anayasa ve Toplum” başlıklı yazısında Anayasanın kamuoyunda benimsenmedikçe, demokrasinin gerçekleştiremeyeceğini ve yolunu şaşıracağını kalıp değiştireceğini belirterek Anayasayı halka tanıtmının¹²¹ önemi vurgulanmıştır. Işık gazetesinde Devlet Başkanı Gürsel'in halkın Anayasaya evet oyu vermesi için radyoda konuşacağı haberi yer almıştır.¹²²

Anayasa'nın halkoyuna sunulması sebebiyle Devlet Başkanı Gürsel'in Türk Milleti'ne hitabı yer almıştır: “Bazı bedbahtlar, sizleri yanıltmak için, yolunuzu şaşkırtmak isterler. Bu gibilere kanmayınız, aldanmayınız. Bunlar bizim ve milletimizin dostları değildirler. Bunlar bedbaht ve karanlık adamlardır.”¹²³ Konu ile ilgili Günün Yazısı adlı köşede Sofu Tuğrul bir yazı kaleme almıştır. Yazıda din duygularının istismar edilmesi eleştirilmiştir. Eski iktidarın on yıl içinde dini inançları kötüye kullanmasının bütün yurttta olduğu gibi Konya'da da bir ahlak çöküntüsüne sebep olduğunu, şimdi de kötü niyetli kişilerin temiz insanları istismar etmeye çalıştıklarını ancak asla başarılı olamayacaklarını¹²⁴ belirtmiştir.

¹¹⁷ Yeni Konya, 30 Nisan, 22 Haziran 1961, s.1; Yeni Meram, 31 Mayıs 1961, s.1.

¹¹⁸ Yeni Konya, 22 Haziran 1961, s.1.

¹¹⁹ Yeni Konya, 23, 24, 26 Haziran 1961, s.1.

¹²⁰ Zaman, 16, 20 Haziran, 4 Temmuz, 1961, s.1

¹²¹ Cemal AKIN, “Gerçeklerin Işığı”, Yeni Meram, 18 Haziran 1961, s.2.

¹²² Işık, 28 Haziran 1961, s.1.

¹²³ Yeni Konya, 5 Temmuz 1961, s.1.

¹²⁴ Sofu TUĞRUL, “Gericiler”, Yeni Konya, 8 Temmuz 1961, s.1.

Anayasanın halkoyuna sunulduğu gün gazete manşetleri “Anayasa Bugün Millettin Huzurunda”, “Yeni Anayasanın Kabulü İçin Bugün Türk Ulusu Oyunu Kullandı” ve “Vatandaşlar Bugün Anayasamıza Oy Verecek” şeklinde atılmıştır.¹²⁵

Anayasaya oylamasının Konya iline ait sonuçları verilmiştir. Konya merkezde katılımın % 80'in üzerinde olduğu, bunun övünülecek bir değer olduğu belirtilmiştir. Merkezde 90.645 seçmenden 72875'i oyunu kullanmış, oylardan 42.699 evet, 30.176 hayır şeklinde olmuştur. Evet diyenlerin oranı % 58, hayır diyenlerin oranı % 42 olmuştur. Bütün il olarak sonuçlar ise şu şekilde verilmiştir: Seçmen sayısı 444.856, katılım sayısı 353.240, geçerli olmayan oy 1171, katılım oranı % 79.4, evet diyenler 218.891, hayır diyenler 133.179, evet fazlalığı 85.712, evet oranı %62. Konya ilinde Çumra, Hadim ve Kadınhanı ilçelerinin dışında büyük çoğunluk tarafından Anayasanın onaylandığı anlaşılmıştır.¹²⁶ Görülüyor ki, Konya halkı basının etkisine rağmen Anayasaya çekinceli bir evet demiştir.

Seçimlerin yaklaştığı dönemde “olumsuz propagandaya izin verilmediği” haberinde, milletçe kabul edilen Anayasa ve Yasıada konusunda tartışmanın yasak olduğu duyurulmuştur. Haberde seçimlerin yaklaştığı sırada milli çıkarlarımıza zarar verecek hareketlere izin verilmeyeceği¹²⁷ belirtilmiştir. Başka bir haberde olumsuz konuşma, propaganda ve suçların demokrasiye doğru atılan adımları geciktirmeye sebep olacağı için takibe tabi tutulacakları belirtilmiştir.¹²⁸

Seçim Kampanyasının 24 Eylül'de başlayacağı, propaganda yasağının kalkacağı ve partilerin seçim faaliyetlerine başlayacağı haberine yer verilmiştir.¹²⁹ Yeni Konya gazetesinde siyasi partilerin Konya adayları tanıtılmıştır. Gazetenin ilk sayfasının sağ köşesinde hangi partiden olursa olsun tarafsız bir şekilde adayların tanıtıldığı belirtilmiştir. Tanıtılan adaylar Enis Şanlıoğlu, Mekki Keskin, Muammer Obuz, Samet Kuzucu, Ahmet Onar, Mustafa Özaydın, Mustafa Dinekli, İhsan Kabadayı, Galip Bilge, Suat Abanazır, Mehmet Eken, Tacettin Yaltrık, Vehbi Bilgin, Sedat Çumralı, A. Vehbi Kütükçü, Dr. Talha Demirağ, Dr. Sait Sina Yücesoy, Fahrettin Alperden, Hacı Mustafa Küçükünç, Fatin Narin, Necmettin Ergüven, Baha Kayserilioğlu'dur¹³⁰

Konya'da siyasi partiler ve faaliyetleri gazetelere şu şekilde yansımıştır. Yeni Meram gazetesinde “YTP Teşkilatı Konya'da Büyük Sarsıntı Geçiriyor.” ve “AP İl Merkezinde Polisçe Dün Arama Yapıldı. AP Milletvekili Adayı Osman Yüksel Hakkında Savcılıkça Takibata Geçildi. CKMP Dün Bir Açık Hava Toplantısı Yaptı. CHP ve AP Bir Açık Hava Toplantısı Yaptı. YTP Hükümet Alanında Açık Hava Toplantısı Yaptı. AP'nin Dünkü Mitingine Gümüşpala Gelemedi.”¹³¹ Şeklinde

¹²⁵ Yeni Konya, Yeni Meram, Zaman, Işık, 9 Temmuz 1961, s.1.

¹²⁶ Yeni Konya, Yeni Meram, Zaman, Işık, 10, 11 Temmuz 1961, s.1.

¹²⁷ Yeni Konya, 19 Temmuz 1961, s.1; Yeni Meram, 17 Temmuz 1961, s.1.

¹²⁸ Yeni Meram, 2 Ağustos 1961, s.1.

¹²⁹ Yeni Meram, 23 Eylül 1961, s.1.

¹³⁰ Yeni Konya, 11, 18 Eylül 1961,s.1.

¹³¹ Yeni Meram, 26, 28 Eylül, 5, 6, 11, 13 Ekim 1961, s.1.

verilmiştir. Yeni Konya gazetesinde siyasi faaliyetler şu şekilde duyurulmuştur. “Partiler Ne Yapıyor” başlığında duyurmuştur: “AP: Sait Sina Yücesoy Konuştu. CHP: Memleket Meseleleri Üzerinde Duruldu. CKMP: Bölükbaşı Geliyor. YTP: İstifalar Yalanlanıyor.”¹³² Zaman gazetesi ise CHP'nin faaliyetlerini ön plana çıkarmış ve CHP adaylarının tanıtımını yapmıştır. Diğer partilerle ilgili haberleri CHP ile olan ilişkileri şeklinde vererek taraf olma durumunu açıkça sergilemiştir.
133

Seçim sonuçları hakkında yapılan tahminlerde CHP'ye taraf olma durumu dikkat çekmiştir. Seçim sonuçları hakkında Hasan Ali Tuna tarafından yapıldığı belirtilen bir tahmine yer verilmiştir. Tahmine göre CHP 10, AP 2, YTP 1, CKMP 3, Senato için CHP'ye tam şans verilmiştir. Seçim Öncesi adlı köşede Sofu Tuğrul Konya'da CHP'nin ileride olduğunu, CHP'nin iktidar olacağı kanaatinin yaygın olduğunu, CHP'nin bir çeşit iktidar partisi gibi seçimlere girdiğini, iktidar partisinde olması normal sayılan avantajları kullandığını belirtmiştir.¹³⁴ CHP'den seçim haberlerinde Akşehir, Sarayönü, Ereğli ve Karapınar'da büyük bir vatandaş topluluğuna açık hava toplantısı yapıldığı duyurulmuştur.¹³⁵ “Seçim Öncesi” adlı köşede “Ötekiler Ne Çıkarır?” başlıklı yazıda AP ve CKMP'nin at başı beraber gittiği, YTP'nin 1 milletvekilliği alacağı, “Bütün bu hesap ve tahminleri alt üst eden bir sürpriz olmazsa ki olacağı imkânsız denebilir” diyerek Konya'da CHP'nin en az 9 milletvekilliği ile Mecliste temsil edileceği, senato seçimlerini hiç şüpheye yer vermeden CHP'nin alacağı, ülke genelinde CHP'nin 253 milletvekili ile iktidara geleceği şeklinde¹³⁶ tahminde bulunmuştur.

Seçimden bir gün önce manşetler “Türk Seçmeni Yarın Bir İmtihan Daha Verecek¹³⁷.” şeklinde atılmıştır. Seçim günü gazete manşetlerinde “Türk'ün Milli İradesi Bugün Belirecek”, “Oyumuzu Nasıl Kullanacağız?”, “Millet Bugün İmtihan Veriyor” ve “Seçim Yasakları” şeklinde yer almıştır. Vali Rebi Karatekin'in Konyalının seçimi vakar içinde yaşayacağı sözleri, geçmiş yıllarda katılım oranları verilmiş ve bu seçimde katılım oranının % 90 olma ihtimali olduğu belirtilmiştir. “Konya merkezde seçmen adedi 91.804, sandık adedi 385, Konya'da seçmen adedi 444.745” olarak verilmiştir.¹³⁸

Seçimden bir gün sonra “Milletvekili ve Senato Seçimi Dün Yapıldı”. başlıklı haberde Konya'da seçimlerin sakin ve olaysız geçtiği¹³⁹ sonraki günlerde oyların sayımının devam ettiği duyurulmuştur.¹⁴⁰

¹³² Yeni Konya, 4 Ekim 1961, s.1.

¹³³ Zaman, 5 Ekim 1961, s.1.

¹³⁴ Yeni Konya, 7,9 Ekim 1961, s.1.

¹³⁵ Zaman, 13 Ekim 1961, s.1.

¹³⁶ Sofu TUĞRUL, “Ötekiler Ne Çıkarır?”, Yeni Konya, 10 Ekim 1961, s.1.

¹³⁷ Yeni Meram, 14 Ekim 1961, s.1.

¹³⁸ Yeni Konya, Zaman, 15 Ekim 1961, s.1.

¹³⁹ Yeni Meram, 16 Ekim 1961, s.1.

¹⁴⁰ Işık, 16 Ekim 1961, s.1.

Seçim sonuçları ile ilgili haberler “Dün Yurtta Tarihi Seçimler Yapıldı.” şeklinde verilmiştir. Haberlerde CHP ve AP'nin iktidar için yarıştıkları, hiç bir partinin kesin çoğunluk sağlayamayacağı belirtilmiştir. CHP'nin Senato seçimlerini kazandığı bildirmiştir. Yaklaşık sonuçlar verilmiştir. 18 Ekim tarihli gazetelerde kesin sonuçlar duyurulmuştur. YSK' nin bildirdiğine göre kesinleşen Konya milletvekillikleri sonuçları verilmiştir. Kesin sonuçlar CHP'nin 5 Senatörü Ahmet Onar, Muammer Obuz, Muhittin Kılıç, Sedat Çumralı, Mustafa Dinekli, Milletvekilliklerinin partilere göre dağılımı ise şöyledir: CHP: İhsan Kabadayı, Mehmet Rüştü Özal, Fakih Özlen, Samet Kuzucu, Fakih Özfakih, Vefa Tanır, AP: Ahmet Gürkan, Sait Sina Yücesoy, Faruk Sükan, Cahit Yılmaz, CKMP: Kadircan Kafalı, İrfan Baran, Kemal Ataman, Ömer Kart, YTP: Mekki Keskin, Selçuk Aytan.¹⁴¹

Basında bundan sonraki gelişmelerde iki önemli olay işlenmiştir. Birincisi Cumhurbaşkanlığı seçimine Gürsel'in aday olup olmayacağı, ikincisi ise seçimi tek başına iktidar olacak bir parti kazanmadığına göre koalisyonun nasıl oluşacağıdır. Bu konular gazetelerde derinlemesine işlenmiştir. “Cumhurbaşkanlığı için Gürsel adaylığını koyacak. Gazetecilerle görüşen Gürsel Cumhurbaşkanı olursa “On Dört”leri senatoya alacağını söyledi.” haberinde Gürsel'in üzerinde en çok durulan isim olmakla beraber Ali Fuat Başgil'den bahsedenlerin de sayısının az olmadığı belirtilmiştir. AP'nin Başgil'i destekleyeceği ancak Gürsel'in seçileceğine kesin gözle bakanların çoğunlukta olduğu belirtilmiştir. Başkan seçimi ve Hükümet kurulması günün mevzuu” “Gürsel mi? Başgil mi?” “Gürsel Cumhurbaşkanlığı için normal aday görülüyor. İtimat edilir kaynaklara göre Gürsel adaylığını koyacaktır. Gürsel'in beyanati “Başladığım işi yarım bırakmam, herhangi bir resmi teklif almış değilim ancak sıhhatim gayri müsait olsa da bu kritik durumda memlekete hizmetten asla kaçınmam.” “Cumhurbaşkanlığı için partilerde fikir ayrılığı var. AP sağ kanadı ile CKMP Gürsel 'in Cumhurbaşkanlığını istemiyor. CHP ile AP mutedilleri ise Gürsel 'in başkanlığına taraftar. AP'nin Ali Fuat Başgil'in ismini ortaya attı” CHP'lilerin diğer partilere nezaket ziyareti yaptığı, bu davranışın yerinde ve kardeşlik ruhunu belirten jestinin memnuniyet yarattığı belirtilmiştir. “CKMP Koalisyona girmeyeceğini söylüyor.” MBK'nin dörtlü bir koalisyon oluşması için gayret ettiği fakat bazı basın organları ve partililerin tutumunun şüphe uyandırdığı belirtilmiştir. YTP'nin ise tarafsız bir başbakan idaresinde koalisyona gireceğini ima ettiği haberlerine yer verilmiştir Koalisyonlarla ilgili Sıtkı Ulay'ın açıklaması dikkat çekmiştir. “Bütün partilerin üzerinde bir milli menfaat partisi vardır.”¹⁴²

TBMM'nin açılışı ile ilgili haberler yer almıştır. Yemin töreninden sonra parti gruplarının toplanıp başkanlık divanları için adaylarını tespit edecekleri bildirilmiştir. Haberde Senato ve Meclis üyelerinin yapacakları yeminin metni verilmiştir: “Devletin bağımsızlığını, vatanın ve milletin bütünlüğünü

¹⁴¹ Yeni Konya, Yeni Meram, Zaman, Işık, 16, 17, 18, 19 Ekim 1961, s.1.

¹⁴² Yeni Meram, 20, 21, 23 Ekim 1961, s.1; Yeni Konya, 18, 19, 20, 21 Ekim 1961, s.1.

koruyacağıma, milletin kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağıma ve halkın mutluluğu için çalışacağıma namusum üzerine söz veririm.” Meclisin açılışı ile ilgili haberlere yer verilmiştir: “Büyük Millet Meclisi muhteşem bir törenle açıldı.” Haberin devamında Başkan Gürsel'in tarihi bir konuşma yaptığı, adalet, insaf ve vicdanı hiçbir zaman elden bırakmadıklarını söylediği belirtilmiştir. Mecliste İnönü'nün en yaşlı üye sıfatıyla Meclis Başkanlığını yaptığı haberleri verilmiştir.

Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanı seçildiğini duyuran haberin ayrıntısında oylamaya katılan 607 üyeden 434 'ünün Başkan Gürsel'e oy verdiği ve Gürsel'in seçildikten sonra Anıtkabir'i ziyaret ettiği ve tebrikleri kabul ettiği yazılmıştır.¹⁴³

Kurulacak yeni hükümetle ilgili haberler “Başkan Gürsel İnönü'yü Başbakanlığa seçti. İnönü kısa bir müddet içinde kabinesini kurarak programını mecliste okuyacak ve güvenoyu isteyecek.” ve “İnönü kabine için temaslara başladı. Başbakan İnönü koalisyon için ilk teması Bölükbaşı ile yaptı.” şeklinde verilmiştir. İnönü'nün bir resminin altında “İnönü kabinesine bakan arıyor.”¹⁴⁴ İnönü'nün kabine kurulması için prensiplerinin, ülkede huzur ve demokrasinin yerleşmesi olduğunu ifade eden açıklamaları yer almıştır.¹⁴⁵

Hükümetin kurulması Zaman gazetesinde “İnönü Programını Mecliste Okudu.”¹⁴⁶ haberi verilmiştir. İlerleyen günlerde İnönü Kabinesinin güvenoyu aldığı, oylamaya 351 milletvekilinin katıldığı, 269 beyaz oy, 78 çekimsiz ve 4 kırmızı oy kullanıldığı belirtiliyor. AP-CHP Koalisyonu güvenoyu aldığı ve güvenoyu aldıktan sonra parti liderlerinin İnönü'yü tebrik ettikleri son dakika haberi olarak verilmiştir.¹⁴⁷

SONUÇ

Yazılı basın konusunda tecrübe ve zengin bir birikime sahip Konya basını 27 Mayıs Askeri Müdahalesi sırasında ve sonrasında ulusal basında olduğu gibi müdahaleden yana bir tutum içine girmiştir. 27 Mayıs Askeri Müdahale öncesinde ve sonrasında tutarlı bir tavır sergilememiştir. Müdahale öncesinde Başbakan'ın Konya'ya geleceği aylarca haber konusu yapılmıştır. Başbakan ve Hükümet hakkında herhangi bir eleştiri veya olumsuz bir habere rastlanmazken hatta övgü ile bahsedilirken, müdahaleden bir gün sonra tamamen farklı bir tavır sergilenmiştir. Bu tarihten sonraki haberlerde eski iktidar sahiplerinden haberlerde ve makalelerde de olumsuz şekilde bahsedilmesi dikkat çekmiştir. Bu durumu askeri yönetimin etkisi şeklinde yorumlamak mümkündür.

¹⁴³ Yeni Konya, Yeni Meram, Zaman, Işık, 27 Ekim 1961, s.1.

¹⁴⁴ Yeni Konya, 11, 12, 14 Kasım 1961, s.1; Yeni Meram, 11 Kasım 1961, s.1.; Zaman, 12 Kasım 1961, s.1.

¹⁴⁵ Zaman, 13 Kasım 1961, s.1.

¹⁴⁶ Zaman, 28 Kasım 1961, s.1.

¹⁴⁷ Zaman, 28 Kasım 1961, s.1. Yeni Konya, 28 Kasım, 3 Aralık 1961, s.1.

Yasama, yürütme ve yargı güçlerinden sonra “dördüncü güç” olarak kabul edilen basın, kamuoyu oluşturmada gücünü kullanarak ülke yönetimine katılmaktadır. Bazen kamuoyu lehine bazen de aleyhine sonuçlar doğuran basının etkisini her geçen gün biraz daha artırdığı bir gerçektir. Ülke yönetiminde etkili olan güçlerden biri olan ordunun yakın tarihimize damgasını vuran 27 Mayıs Müdahalesi karşısında Konya basını da tarafsız kalmamış ve ordu lehine kamuoyu oluşturmuştur.

Basın, Anayasa oylaması ve seçimlerde yanlı tutumunu devam ettirmiş, Anayasaya “evet” denmesi için açık bir kampanya yürütmüş yazılan köşe yazıları ve makalelerle kamuoyu yaratmaya çalışmıştır. Türkiye genelinde olduğu gibi Konya’da da Anayasaya evet oyu verenlerin oranı % 62’dir. Yeni dönemin seçim sürecinde ise daha tarafsız davranmaya çalışan basın, bütün siyasi partilerin adaylarını tanıtmaya faaliyetlerine ağırlık vermiş, yine partilerin adaylarını belirlerken millet çıkarlarının göz önünde bulundurulması uyarılarına dikkat çekmiştir. Köşe yazılarında seçim sonuçlarının tahminleri yapılırken CHP’nin kazanmasına kesin gözü ile bakılırken seçim sonrası tahminlerin aksine hiçbir partinin tek başına iktidarı sağlayamaması nedeniyle koalisyon olasılıkları üzerine haberler yapılmıştır.

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi, demokrasi hayatımızın bundan sonraki dönemlerine de örnek oluşturmuş ve Türkiye’ye askeri müdahale geleneğini getirmiştir. Burada belirtmek gerekir ki demokrasi uzlaşma rejimidir. İktidar ve muhalefet partilerinin ülke çıkarlarını gözeterek ılımlı ve yapıcı bir ilişki sergilemeleri o dönemde olduğu gibi günümüzde de en çok ihtiyaç hissedilen bir durum olmuştur. Her dönemde başvurulacak tek hakemin millet olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- AKŞİN, Sina, (1998) *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, İmaj Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya (1999) *İhtilalin Mantiğı ve 27 Mayıs İhtilali*, 6. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÖZDAĞ, Ümit (1997) *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Hikmet (1990) "Siyasal Tarih 1960-1980", *Türkiye Tarihi 4*, (Ed. Sina AKŞİN), 2. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Işık Gazetesi*'nin Mayıs 1960 ile Aralık 1961 arası nüshaları
- Öz Demokrat Konya Gazetesi*'nin Mayıs 1960 ile Aralık 1960 arası nüshaları
- Yeni Konya Gazetesi*'nin Ocak 1960 ile Aralık 1961 arası nüshaları
- Yeni Meram Gazetesi*'nin Ocak 1960 ile Aralık 1961 arası nüshaları
- Zaman Gazetesi*'nin 26 Ağustos 1960 ile 7 Aralık 1961 arası nüshaları